

Kun piltitä palaa pinna Miten ymmärtää tulistuvaa lasta?

Teksti: Hannele Davidsson

Neuropsykologi Mia Nykopp esitelmöi tammikuussa 2007 järjestetyillä Educa-messuilla toimintatavoista, joiden avulla tulistuvaa, huonon itsekontrollin omaavaa lasta voi oppia ymmärtämään paremmin. Esityksensä pohjana hän käytti amerikkalaisen psykologian apulaisprofessorin Ross W. Greenen kehittämiä toimintamalleja, joita Greene esittelee myös kirjassaan *Tulistuva lapsi. Uusi lähestymistapa helposti turhautuvien ja joustamattomien lasten ymmärtämiseen ja kasvattamiseen* (Finn Lectura 2006).

Tulistuva lapsi leimataan

Mia Nykopp totesi, että lasten käytöshäiriödiagnoosit lisääntyvät jatkuvasti, ja tällaisen diagnoosin saanut tai muuten vain poikkeavasti käyttäytyvä lapsi leimataan helposti paitsi koulussa, myös kotona. Kuitenkin juuri ympäristön ymmärtäväinen asenne lasta kohtaan on olennaista. Leimaamisesta on vaikea päästä eroon, ja lasta ei auta se, että hän saa purettua kiukkunsa. Jos ympäristö ei osoita lasta kohtaan empatiaa, lapsi kokee olevansa tuhna eikä saa tunteitaan lainkaan jäsenettyä.

Lapsen valmiuksia hillitä tunteita voi kehittää, mutta tämä kyky puuttuu tulistuvalla lapselta. Tällainen lapsi ei ymmärrä syy-seuraussuhteita, ja niinpä tavanomaiset kasvatustavat, kuten kehuminen tai rajojen asettaminen, eivät tepsivät. Tästä syystä tulistuvat lapset mielletään helposti harkitun ilkeiksi, hemmotelluiksi ja kontrolloiviksi. Lapsen vanhemmilla ei liioin ole helppoa, sillä lapsi tietää, miten saada vanhempi raivon valtaan. Ja koska lapsen on vaikea tehdä eroa omien ja toisen tunteiden välillä, ei hänen ole helppoa pyytää myöskään anteeksi.

Tulistuvan lapsen ajattelu on mustavalkoista – hänen on hyvin vaikea ymmärtää konfliktitilanteisiin usein liittyvää harmaata aluetta. Lapsi ei liioin kestä turhautumista tai omien tarpeidensa lykkäämistä. Sivulisen silmin mitättömältä näyttävä tilanne, väsymys, nälkä tai läksyjen tekeminen, saattaa laukaista lapsessa hillittömän raivokohtauksen. Perinteiset selitysmallit eivät kuitenkaan toimi tällaisen lapsen kohdalla. Ympäristön olisi tärkeää osata toimia ennen kuin lapsi menettää malttinsa, mutta tämä ei ole aina helppoa. Ympäristön epävarmuus tekee tulistuvan lapsen kanssa toimimisen vaikeammaksi.

Lapsi tekee niin hyvin kuin osaa

Esitelmässään Nykopp muistutti, että lapsi tekee kaikesta huolimatta aina niin hyvin kuin osaa, myös tulistuva lapsi. Tulistuvan lapsen on kuitenkin vaikea ilmaista tunteensa surua ja syyllisyyttä. Tulistuva lapsi ei liioin ajattele tulevaisuusorientoituneesti, mikä tekee lapsen palkitsemisen ja hänen kanssaan neuvottelemisen vaikeaksi.

Monilla helposti tulistuvilla lapsilla on muitakin diagnooseja, ja erityisesti USA:ssa lääkehoito käytöshäiriöihin on tavallista. Mia Nykopp muistutti Ross Greenen ajatuksista, että tulistuvalla lapsella on ongelma jo olemassa. Sen toteamiseksi ei tarvita diagnooseja, vaan olennaisempaa on pohtia, miten lapsen kanssa voi toimia, jotta tämän valmiudet itsehallintaan kehittyisivät.

Haasteita monella alueella

Tulistuvan lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät hitaasti, sillä lapsen heikko itsehillintä on haaste sosiaalisissa tilanteissa ja ryhmätoiminnassa. Tämä johtaa usein hankaluuksi viimeistään koulussa. Lapsi ei osaa asettua toisen asemaan. Myös lapsen kielelliset kyvyt ovat usein heikot, ja hänen on vaikea siirtyä kognitiivisesta yhteydestä toiseen. Kielellisten kykyjen heikkous heijastuu niin ajatteluun, päämääräorientoituneeseen toimintaan kuin tunne- ja käyttäytymiskontrolliin asti.

Tulistuva lapsi tarvitsee ohjausta myös päämäärällisessä toiminnassa, sillä hänen on vaikea organisoida toimintaansa

ja keskittyä useampaan ajatustoimintaan kerrallaan. Lapsella toimii paremmin ns. työmuisti – hänen on usein helpompaa keskittyä konkreettiseen toimintaan kuin abstraktiin ajatteluun.

Lapsen ahdistus voi purkautua niin ahdistuneena itkuna kuin hillittömänä raivonaikin. Ympäristölle lapsen lohduttaminen on haaste, sillä lapsi ei osaa jäsenellä tunteitaan. Pikkulapsille ominainen mustavalkoajattelu säilyy tulistuvilla lapsilla, ja heidän on vaikea oppia uusia, omaa käyttäytymis- ja tunnekontrolliaan kehittäviä valmiuksia.

Mikä neuvoksi?

Keinona tulistuvan lapsen toimintamallien kehittämiseen Mia Nykopp esitteli Ross W. Greenen kirjassa esiintyvän CPS- eli Collective Problem Solving -toimintamallin. Greenen malli pyrkii huomioimaan kaikkien osapuolten tarpeet sekä vähentämään konfliktitilanteita. Greene toteaa, että empatia rauhoittaa lasta, ja tämä on avain lapsen tilanteen ja tarpeiden ymmärtämiseen. Hänen mallinsa pyrkii konfliktitilanteiden ratkaisemiseen yhdessä lapsen kanssa.

Greenen mukaan konfliktitilanteita voidaan lähtökohtaisesti lähestyä kolmella tavalla. Aikuinen voi pyrkiä lähestymistavallaan säilyttämään oman auktoriteettinsa, hän voi pyrkiä opettamaan lapselle turhautumisen tunteiden ja konfliktien käsittelyn valmiuksia tai hän voi pyrkiä ratkaisemaan tilanteen yhteistyössä lapsen kanssa neuvottellen. Greene toteaa, että tulistuva lapsi ei pysty neuvottelemaan konfliktitilanteessa. Aikuinen ei saa nähdä lapsen tarpeita omistaan käsin.

Toimivimmaksi malliksi ratkaista ristiriitoja tulistuvan lapsen kanssa Greene esittää mallin, jossa aikuinen opettaa ja ohjaa lasta. Aikuinen on lapsen opas, joka tuntee empatiaa ja ohjaa siten tilannetta kohti neuvottelun mahdollisuutta. Greene toteaa kuitenkin, että kyseessä on vain yksi tapa lähestyä tulistuvan lapsen ongelmia, ja muistuttaa, että CPS-malli ei tarjoa nopeita ratkaisuja, vaan vaatii jatkuvaa toistoa, jotta lapsi sisäistäisi sen toimintatavakseen.